

da nas, koji bismo mogli baš u tim pitanjima baratati lijepom i bogatom gradom i o njoj dati određeno mišljenje, u tom Wenerovu prikazu uopće nema. Gotovo je nevjerojatno kako smo u tim tako važnim pitanjima za etnogenezu nas južnih Slavena ispali iz međunarodne naučne utakmice, ali to nikako ne krivnjom naših vrhunskih stručnjaka na tom polju, koji se i te kako junački bore za osnovne mogućnosti svog rada, nego jedino krivnjom onoga čudesnog neshvaćanja naše današnje javnosti za takve važne, upravo prestižno presudne kulturne akcije u savremenom društvu. K. Bosl pruža nam u radu *Gospodarsko — politički odnosi Regensburga kao trgovačkog sjedišta sa slavenskim Istokom*, uvid u složene odnose Slavena sa srednjom Evropom od 9. do 12. stoljeća, a F. Babinger u raspravi *Alessio Celidonio (+1517) i njegova spomenica o Turcima*, uvodi nas u tešku situaciju južnih balkanskih zemalja u 2. polovini 15. i prvih godina 16. stoljeća, kad se na sve naše krajeve nadvila katastrofa osmanlijskog zavojevanja. U isto doba, ali u drugu sredinu, u kraj na donjem Dunavu ulazi i članak H. J. Kisslinga *Primjedbe o turškom zauzeću Kilije i Aketmana (1484)*, koji time dopunjuje radove mladoga rumunškog turkologa M. Beldiceanu. Za nas je bez sumnje od prvenstvenog interesa rasprava autorice I. Mahnken, *Odnosi između Dubrovčana i Albanaca u srednjem vijeku*. Kao nastavak svojih radova o etničkim odnosima i njihovu međusobnom saizimanju u okviru Dubrovačke Republike u srednjem vijeku, u ovoj radnji, obilato dokumentiranoj do sada neobjelodanjenom gradom iz dubrovačkoga arhiva, autorica otkriva najtanje procese demografskog zbivanja u Dubrovniku pretežno u 14. i 15. stoljeću. U ovome radu ona stavlja težište na albanski etnički priliv u Dubrovnik. Problematiku uokviruje u tri tačke: 1) promet solju, 2) promet žitom, 3) saobraćaj s dvije važne arterije, Skadarskim putem od Ulcinja za Prizren i starom cestom Via Egnatia od Drača preko Ohrida u Solun. Opsežno dokazuje da je slavizacija gradova na južnom Jadranu vremenski daleko raniji proces nego što se to do sada uočavalo. U dva poglavlja iznosi najbitije veze između dubrovačkog patricijata i albanskih primorskih gradova, a zatim i šaroliku sliku u društvenome mediju cives de populo, u kojemu prvenstveno kler, za njim i zanatlije, pomorci i trgovci zauzimaju određeno i važno mjesto u političkom organizmu svoje republike. Na osnovu brojnih podataka iz dubrovačkih kancelarijskih spisa autorica dolazi do tako preciznog profila u promatranju svojih postavljenih problema da s pravom u ovome radu gledamo uzornu studiju socioloških odnosa u Dubrovniku u doba procvata ove za nas najvažnije urbane cjeline u našoj prošlosti.

Ostali prilozi u ovom dijelu knjige za našu su struku od sporedne važnosti: W. Th. Elwert, *O grčko — rumunjskoj simbiozi u doba Fanariota — međubalkanske odnose između ta dva naroda* promatra autor u prvom redu sa stajališta književnosti i jezika. E. Turczynski, *O kulturnoj geografiji nacionalnih pokreta na Jugoistoku* u modernoj postavi ukazuje autor na nacionalna gibanja u jugoistočnoj Evropi od kraja 18. stoljeća. K. D. Grothusen, *Slav Srbije u povijesti jugoistočne Evrope* — posebno obrađuje autor ovo pitanje sve do najnovijih događaja u SFR Jugoslaviji pod vodstvom Tita na samostalnom putu u socijalizam. Kraći prilog historiji umjetnosti K. Wessela *Drvene vratnice manastira Značova* ostaje izvan našeg promatranja.

Po svemu, ovaj je zbornik veoma koristan i izbor iz njegovih radova dobro će doći našim stručnjacima u stjecanju novih suvremenih pogleda na pitanja iz balkanske starine i usmene predaje.

Marijana Gušić

POPULUS REVISUS. BEITRÄGE ZUR ERFORSCHUNG DER GEGENWART. Volksleben. Untersuchungen des Ludwig Uhland-Institut der Universität Tübingen, 14. Band. Herausgegeben von HERMANN BAUSINGER unter Mitarbeit von RUDOLF SCHENDA und HERBERT SCHWEDT, Tübingen Schloss 1966, 188 str.

Da li se u suvremenom svijetu narodno stvaralaštvo rastvara i nestaje ili pak oživljava, samo u drugačijim oblicima? Smije li se etnologija baviti sadašnjosti? Jesu li podesne metode historijske etnologije za proučavanje sadašnjosti? Koliko se etnološko istraživanje može udruživati sa sociološkim, i tko tu gubi a tko dobiva?

Takva i slična pitanja, koja se u suvremeno vrijeme sve više postavljaju svakome tko se bavi etnološkom teorijom, etnografskim istraživanjima kao i istraživanjima na području folkloru, narodne umjetnosti, narodne književnosti, glazbe i sl. bila su predmetom radnog savjetovanja održanog u proljeće 1966. u Institutu Ludwig Uhland u Tübingenu, a materijali tog savjetovanja objavljeni su u redakciji Hermanna Bausingera u ovoj publikaciji.

Publikacija je stoga, naravno, prilično raznorodna. Okuplja različite autore i zapravo slika sadašnje stanje u pristupima etnološkim istraživanjima. Ali baš to i govori o neslućenoj vitalnosti i o budućnosti etnologije, koju joj, zasnovano na istraživanju prošlosti, omogućuje istraživanje sadašnjosti.

Za nas su gotovo svi ti prilozi izvanredno zanimljivi zbog nekoliko razloga. Savjetovanje u prvom redu pokazuje (uza svaki je prilog objavljen i rezime diskusije o njemu) mirnu, spokojnu i za istraživanje suvremenih antropoloških i etnoloških pojava nadasve korisnu koegzistenciju historijskih i funkcionalističkih metoda, etnološkog i socijalno—antropološkog pristupa. Drugo, sam predmet, tj. njemačka današnjica, po svojoj je strukturi vrlo blizak, naravno relativno, našoj današnjici. I mi, kao i Nijemci sve do nedavna, imamo selo i seljački način života sa svojom kulturom, imali smo i imamo varošice s malograđskom kulturom, imamo napokon, kao što su ga i oni imali, brz porast industrijalizacije, migraciju selo — grad sa svim promjenama u društvu i kulturi. To, u takvu obliku, anglosakonska odnosno američka antropologija na primjer kod sebe nisu mogle promatrati i u toliko nam one mogu biti mnogo manje ilustrativne (u SAD nikad nije bilo seljačke kulture). Stoga nam ova vrlo mala i, kako smo rekli, pomalo i heterogena knjižica vrlo jasno govori gdje bi mogla biti i naša područja istraživanja, a govori nam isto tako da smo učinili veliki propust time što nismo dovoljno ažurno, smjesta, promatrali kulturnu mijenu koja je pratilac revolucionarnih preobražaja kod nas, i da ćemo taj propust nadoknaditi gotovo jednako tako teško kao što se nadoknađuju svi takvi propusti u etnološkom i etnografskom istraživanju.

S tim u vezi moglo bi se naširoko raspravljati o svakom prilogu ove vrijedne publikacije.

Vrlo je zanimljiv pokušaj *Karla S. Kramera* da analizira primjenu historijske metode u istraživanju današnjice. Navodeći neke radove s tog područja, dokazuje da oni primjenjuju historijsku metodu u smislu skupljanja materijala, kritike izvora i interpretacije verificiranog materijala. Bitan problem današnje etnografije, po njegovu je mišljenju, povezivanje pojava koje se javljaju u današnjici s etnografskim oblicima života u prošlosti. To su pitanja postojanosti i promjene, statike i dinamike. Upravo na tom području dodirna je tačka između historijskog istraživanja i istraživanja današnjice. A time i etnologija, koja je još donedavna bila statična, postaje dinamičnom, i to ne samo kad se radi o istraživanjima današnjice nego uopće, u svim svojim prosegima.

Ništa nije manje zanimljiv prilog *Herberta Schwedta* o industrijalizaciji i narodnim običajima. Analizira na primjer običaje koji su nastali uz tvornicu »Mercedes« (postoji već oko stotinu godina), kulturu ljudi koji u njoj rade i uspoređuje je s kulturom drugoga poduzeća u istome mjestu — jednog pogona IBM, gdje su radnici obrazovani na američki način, pretežno visoki tehnički stručnjaci, vrlo mobilni i sl. Pri tome analiza nipošto nije sociološka, već se bavi determinantama narodne kulture. Smion je i zaključak da se zapravo »općenito gledano, u jednoj cjelovitom području sa zajednicama različitih struktura ne može govoriti o nestajanju narodnih običaja, kao ni o generalnim konjunkturama. Zbir običaja, čini se, ostaje konstantnim, jednako kao i zbir poroka i vrlina«.

Posebno je vrijedan pažnje *Bausingerov* prilog kritici folklorizma. Njegova zapažanja o folklorizmu, utjecaju suvremenosti, osobito turizma na razvijanje folklornih djelatnosti i obrnuto, i napokon o kriticizmu folklorizma, zaslužila bi poseban osvrt. Razmišljanje o funkciji folkloru u modernom društvu, jer ta je funkcija sve očitija (folklorne djelatnosti ne javljaju se slučajno) — nameće se samo od sebe. Ta zar nisu folkloristične djelatnosti kod nas prije nekoliko godina bile gotovo zamrle, a sada se zbog različitih i raznorodnih impulsa opet razvijaju. Kakvi povratni utjecaji folkloru i turizma nastupaju i kako da se prema tome postavi stručna kritika i stručna javnost? Tu su nemale odgovornosti koje Bausinger jasno osjeća i na koje živo upozorava njegov članak.

Prilog *Ine-Marie Greverus* napisan je u duhu američke kulturne antropologije, a predmet su mu problemi prilagođivanja stranih radnika u Njemačkoj, i to prvenstveno Talijana. Dodir suvremenih kultura u današnjoj Evropi, u kojim segmentima kulture dolazi do asimilacije (to je rad: u dobro organiziranoj njemačkoj tvornici talijanski se radnik s juga posve asimilirao) i gdje su područja konflikta kultura (to je gotovo sve ono izvan tvornice, gdje talijanski južnjak ostaje pripadnikom svoje kulture) — ta su pitanja izvanredno ilustrirana; prikazan je sukob vrednota i različitih normi. Naravno, čisti bi etnolog evropskog obrazovanja rekao — to je već sociologija. Ali nije: o narodnom životu, kulturnim stavovima i ponašanju pojedinaca i grupa, o kontaktu kultura i problemima koji pri tom nastaju može govoriti samo etnolog ili kulturni antropolog, i to na takav način.

Prostor ovakvog prikaza ne dopušta da detaljnije razmatramo ostale priloge, iako bi to i oni s pravom zaslužili. Navedimo ih samo poimenično. Tu je rad *Ingeborg Weber—Kellerman* o modi i tradiciji (prilog osvjetljavanju suštine procesa pučke tradicije), zatim *Johannesa Künziga* o narodnoj umjetnosti u godišnjim običajima, *Wolfganga Brücknera* o društvima (udruženjima) i folklorizmu, *Herberta Freudenthala* o udruženjima u Hamburgu, *Waltera Hävernicka* o etnografiji velikih gradova u praksi i *Georga Schroubeka* o proštenjima emigranata te na kraju izvještaj o jednome zanimljivom pilot — istraživanju *Rudolfa Schende* o masovnoj literaturi u crkvenim izdanjima.

Dunja Rihtman — Augustin

STRAŽNICE 1946 — 1965. NARODOPISNÉ STUDIE. Předmluva VÁCLAV FROLEC, DUŠAN HOLÝ, JOSEF TOMEŠ, Nakladatelství Blok, Brno 1966, 416 str.

Ova dobro opremljena i bogato ilustrirana knjiga (sa 134 fotografije) posvećena je dvadesetogodišnjoj festivalu u mjestu Stražnice. Sadrži ove članke: *Josef Tomeš*, Svečanost Stražnica i njezino značenje za obnovu folklorne umjetnosti; *Jaroslav Kramář*, Nekoliko misli o pitanjima etnografskih oblasti; *Lubomir Havlík*, Gens Maravorum; *Václav Frolec—Dušan Holý*, O etnografskoj diferencijaciji u jugoistočnoj Moravskoj; *Ladislav Hosák*, O najstarijim dokumentima naziva regiona i njihova stanovništva u Moravskoj i o njihovim promjenama; *František Dostal*, O podrijetlu i razvitku feudalne diferencijacije seoskog stanovništva u Moravskoj. Počeci Hanaka i Valaha; *Jaroslav Štika*, O nazivu i pojmu Vlaška i Vlah u Moravskoj između tridesetogodišnjeg rata i sredine 19. stoljeća; *Richard Jerábek*, Moravski Hrvati u literaturi; *Richard Kukier*, Etnografske oblasti i etničke skupine na teritoriju Poljske; *Oldřich Sirovátka*, Neka pitanja komparativnog proučavanja narodne književnosti; *Jiří Fukač*, O problemu periodizacije evropskoga muzičkog folklora; *Cvetana Romanska*, O značenju Jiří Polivke kao folklorista — učenjaka; *Olivera Mladenović*, Dijeljenje plesača u plesu „kolo“ kod južnih Slavena; *Ladislav Leng*, Počeci fiksiranja tona u slovačkoj narodnoj glazbi; *Enzo Lauretta*, Međunarodni folklorni festival u Agrigentu; *J. Rhus Roberts*, LLangollen-ski međunarodni glazbeni festival. *Emilia Comišel*, Prvi folklorni festival balkanskih zemalja i zemalja s područja Jadranskog mora.

Iz navedenog popisa vidi se da zbornik sadrži veći broj važnih studija. Nemoгуće je u jednom kraćem prikazu pisati o svakoj od njih iako bi po svojoj vrijednosti to zaslužile. Spomenut ćemo stoga posebno tri rada koji su osobito interesantni za jugoslavenske čitaoce.

Tomešov napis o festivalu u mjestu Stražnice pokazuje kratku povijest te priredbe i ulogu koju je imala u njegovanju seoske narodne umjetnosti. Priredba se razvila iz tradicije etnografskih izložbi diljem Čehoslovačke. Već u početku dvadesetog stoljeća studenti organiziraju folklorne grupe. To je bio početak gradskih društava ljubitelja folklora koji su učili narodne plesove, svirku i pjesmu. Istovremeno se pojačao i znanstveni interes za proučavanje narodne umjetnosti. Folklor na selu pomalo nestaje i tamo se javljaju grupe koje čuvaju, njeguju i izvode, autentičnu narodnu umjetnost na prigodnim festivalima. Festival Stražnica ima posebnu ulogu iako se njegov razvitak susreće s mnogim krizama naročito u ideološko—programskom smislu, tj. oko pitanja kako treba prikazivati kulturne seoske tradicije na pozornicama. U razvitku festivala mogu se uočiti tri osnovne faze. U